

Globus, literatures

“L’únic llibre de fora de la tradició europea que tingué una difusió notable durant el segle XVIII va ser ‘Les mil i una nits’, i això dura –amb l’afegit del ‘Kamasutra’, això sí– fins ben entrat el segle XX. I els primers personatges del ‘nou món’ amb protagonisme literari reconegut són l’‘Atala’ de Chateaubriand, del 1801, i els herois de ‘L’últim dels mohicans’, de Fenimore Cooper, del 1826.”

Com molts de vostès deuen saber, les associacions d’escriptors en llengua catalana, llengua basca i gallega organitzen més o menys cada any unencontre o reunió que porta l’antic nom de “Galeusca”, i això sense necessitat de fer declaracions de Barcelona per recordar efímerament antics lligams. El cas és que la reunió d’enguany es fa sota el lema o tema “La globalització i les literatures”, que pot ser motiu d’algunes reflexions. Sobretot per part meua, tenint en compte que m’ha tocat fer la conferència inaugural en raó d’una incerta funció presidencial i honorària. I la primera cosa que se m’acudeix, com amb tantes paraules d’ús modern i comú, és que globalització ve en últim extrem de globus, és a dir de figura esfèrica o redona, pilota o baló, que és la forma aproximada del planeta terra. “Globalització”, per tant, és o seria aquell procés pel qual algunes realitats, com ara les informatives o les econòmiques, deixen de ser planes i esdevenen esfèriques o redones, és a dir planetàries. Cosa que no és tan banal com a primera vista pot parèixer. Perquè vol dir, i això és una gran novetat en la història de l’espècie humana, que allò que entre tots –entre molts o entre alguns– produïm circula per primera vegada en totes les direccions i no només d’un centre a una perifèria limitada o al contrari, i que pot procedir de o arribar a qualsevol punt del globus terraquí. Cosa que és, ni més ni menys, una immensa revolució mai no vista.

I si parlem de literatura, que és el tema que en aquest cas ens ocupa, la revolució és encara més grossa. M’explicaré. Vistes les coses amb perspectiva europea, que és la nostra (però la perspectiva xinesa, índia o àrab encara seria més tancada i reduïda), la història de la “literatura”, de la producció d’obres escrites amb algun valor estètic, és un lentíssim procés d’expansió del propi món i d’incorporació dels “altres”. Fins ara, que tots els móns són part d’un món: En l’*Odíssea*, que és el nostre llibre fundacional, els “altres” apareixen, en el curs dels viatges d’Ulisses, com a gent perillosa, monstruosa o estranya. En Heròdot com a curiositats més o menys admirables. En els historiadors

romans, com a gent dels límits que cal observar, entendre i dominar, com en la *Germània* de Tàcit. Però així i tot, el coneixement s’eixampla, i la inclusió de nova gent, també: l’Edat Mitjana incorpora els antics bàrbars en forma d’èpica nòrdica, víkings, nibelungs, cavallers bretons, Rotlan, Sifrid o Artur, i recupera els antics grecs i romans com herois, integra els mites clàssics i els bíblics, i aprofita les narracions índies, perses o àrabs al costat de les faules d’Esop. Una barreja que es renova en el renaixement i en el barroc, i que arriba ampliada fins els nostres temps, tants segles més tard. Conèixer “els altres” de primera mà, però (sobretot els molt remots) és tota una altra qüestió. Si no vaig errat, l’únic llibre de fora de la tradició europea que tingué una difusió notable durant el segle XVIII va ser *Les mil i una nits*, a partir de la traducció francesa del 1715, i això dura –amb l’afegit del *Kamasutra*, això sí– fins ben entrat el segle XX. I els primers personatges del “nou món” amb protagonisme literari reconegut són l’*Atala* de Chateaubriand, del 1801, i els herois de *L’últim dels mohicans*, de Fenimore Cooper, del 1826. Abans, pràcticament res. Després, pràcticament ben poc.

El món de la literatura s’eixamplava, doncs, però lentament. Pel novembre de l’any 1899, un lector europeu culte segurament no havia llegit cap llibre, ni coneixia cap autor, fora de la pròpia tradició clàssica i europea, que llavors a penes incloïa algun nord-americà, com Mark Twain, Melville, Poe, o potser Henry James. Un lector culte d’ara mateix, cent anys després, ha llegit possiblement Yukio Mishima, Yasunari Kawabata, Salman Rushdie, V. S. Naipaul, Naghib Mahfuz, Tahar ben Jelloun, Amin Maluf, Wole Soyinka, i si és amant dels *best-sellers* segurament coneix *De part de la princesa morta* turca, els llibres d’una jove índia de nom (crec) Arundathi Roy, els d’un brasiler de nom Paulo Coelho, i els d’un japonès d’Anglaterra que escriu *El que queda del dia*. Així és com estan les coses, Déu sia lloiat, i per ser globals en literatura no ens ha calgut sinó que escriga molta més gent, allà i ací, i que tots, ací i allà, siguem ja lectors potencials els uns dels altres. Sense transgènics, ni Internet, ni clonacions ni res. Només escriure i llegir llibres, aquesta cosa tan antiga i tan indestructible.